

המהפכה של פרשת תרומה

פרשת בשבוע שלנו פותחת במהפכה, מהפכה שמרוב שהיא הוטמעה אצלנו אנו לא שמים לב כמה היא חדשנית ופורצת דרך, וכך אומרת התורה:

"דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבֹו תִקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי".

יש כאן חידוש אדיר, המשכן בבנה על פי רצון הלב של עם ישראל. אנו בדור שרצון הלב הוא המוביל את חיינו, אבל צריך להבין שמדובר פה בחידוש עצום, אם נתבונן מעט נגלה שעד לשלב זה, הקב"ה לא ביקש את רצון הלב, ולהיפך עד עכשיו הכול היה בכפייה.

עם ישראל כעם של עבדים, עם שלא שואלים אותו מה הוא רוצה, יצא ממצרים בעל כורחו, מי שלא שיתף פעולה חטף, הן במכת החושך והן במכת בכורות, כפי שאומרת התורה, כאשר מצטווה עם ישראל למרוח את הדם על פתח הבית:

"וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שֹׁם וְרָאִיתִי אֶת הַדָּם וּפִסַּחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא יִהְיֶה בָּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַכְתִּי בְּאַרְץ מִצְרָיִם".

מכלל הן אתה שומע לאו, בתים שיהיה בהם דם, ינצלו, ובתים שלא יהיה בהם דם יהיו לנגף. נחدد את הדברים קצת יותר, יש כאן בחירה מסוימת, כל אחד בוחר האם הוא מאמין בדבר ה' או איננו מאמין, אך אם הוא מאמין לא ניתנת לו בחירה, כי אם הוא לא ישים את הדם על המשקוף והמזוזות הוא יינגף. כך בכל השלבים עד עכשיו, יש ציווים ברורים ועם ישראל מבצע. אפילו קבלת התורה, שניתן לראות בפשט הפסוקים שהיא בבחירת העם וברצונם, ולכן הם אומרים: נעשה, נעשה ונשמע, באים חז"ל ומגלים לנו שהקב"ה כפה עליהם הר כגיגית, שהפשט בדברי חז"ל אלו הוא כדברי המשך חכמה: וייתיצבו בתחתית ההר, מלמד שכפה עליהן הר כגיגית. פירוש, שהראה להם כבוד ה' בהקיץ ובהתגלות נפלאה, עד כי ממש בטלה בחירתם הטבעית ויצאה נשמתם מהשגת כבוד ה', והיו מוכרחים כמלאכים בלא הבדל, וראו כי כל הנבראים תלוי רק בקבלת התורה...

כלומר כשאתה רואה את הקולות, הברקים וההר עשן, אין לך באמת בחירה.

וכאן מתחולל שינוי אדיר – מאת כל איש אשר ידבנו ליבו – הקב"ה נותן בחירה, תולה את הקמת המשכן בנדבת הלב.

אם נדייק יותר, כבר היה מקום שבו עם ישראל פעלו מרצונם החופשי, וזה בחטא העגל, שעל פי רוב הפרשנים קדם לצווי על המשכן. שם עם ישראל מתעוררים ליוזמה ופועלים מרצונם החופשי, ואולי דווקא בשל כך, אומר להם

הקב"ה, חטא העגל היה חטא חמור כי פעלתם מרצונכם ללא ציווי אלוהי, אך תנועת הנפש הזאת, לפעול בבחירה, מתוך רצון חופשי, היא תנועת נפש חשובה מאד, היא מעידה על התבגרות וצמיחה של עם ישראל. ככל שעם ישראל מתקדם, ככל שגאולת העולם מתקדמת, האדם צריך לפעול מרצונו החופשי, אלא שהוא צריך להעמיק ברצונו, ולגלות שעומק רצונו הוא רצון ה':

"הוא היה אומר: עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו. בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך".

כל אחד מכיר מעצמו שלאדם יש מערכת של רצונות, רצונות חיצוניים, חשקים, ורצונות עמוקים. עשה רצונו כרצונך, זה להיכנס לרצון העמוק של החיים, רצון הנשמה, ולגלות שהוא תואם לרצון ה'.

כדבריו הנפלאים של הרב קוק:

"האדם הישר צריך להאמין בחייו. כלומר שיאמין בחיי עצמו והרגשותיו ההולכות בדרך ישרה מיסוד נפשו, שהם טובים וישרים ושהם מוליכים בדרך ישרה. התורה צריכה שתהיה נר לרגלו, שעל ידה יראה את המקום ששם הטעות עלולה, שלפעמים תתע הנפש בתוהו לא דרך. אבל המעמד התמידי צריך להיות הבטחון הנפשי".

האדם הישר צריך לדעת שמה שהוא באמת רוצה, הוא טוב וישר והוא רצון ה'.

המהפכה הזאת מתחילה בבניית המשכן, כל איש שהגיע לכך שידבנו ליבו, שהוא באמת רוצה לתת שייתן, רק כך אפשר לבנות משכן.

אלא שכאן צריכים להעיר שתי הערות:

האחת, את הבסיס יש לחייב, כדי שהאדם יוכל לבחור נכון, לבחור טוב, הבסיס הוא חובה, מתוך הבסיס הטוב, אז יצמח האדם לבחירה, ליוזמה – לנדבת ליבו. לכן גם במשכן הבסיס האדנים הם חובה, כפי שקראנו בשבוע שעבר בפרשת שקלים, כל אחד חייב להביא מחצית השקל.

השנייה, אחרי שאדם התנדב, אחרי שאדם גילה את עומק רצונו שיש רצונות קטנים שקמים ומתייצבים, אנו כופים אותו לקיים את ההתנדבות שלו, כפי שמביא הנצי"ב בפירושו העמק דבר:

וגם האי' תיקחו' אפשר לפרש בעל כרחם, והכי פירשו: מי שינדב ויפריש כופין להביא ומעשין (מכריחים) אותו.

ואם תשאל, מדוע להכריח את האדם, הרי הוא החליט להביא מרצונו העצמי, ומדוע איננו יכול לחזור בו, 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר'? – התשובה היא כפי שאמרנו שיש בעולם שני סוגים של רצונות, רצון פנימי ורצון חיצוני, ואנו רוצים שאדם יעורר את רצונו הפנימי, ויפעל על פי רצונו הפנימי, ולכן כשהתגלה הרצון הפנימי של האדם, אנו רוצים לשמור עליו מפני הרצונות החיצוניים, ולא לתת להם לבטל ולהחלישו.

פרשת תרומה נקראת תמיד, בחודש אדר, חז"ל מגלים לנו שבפורים עם ישראל קיבל על עצמו את התורה מחדש, את אותה התורה שנכפתה עליו הוא מקבל מחדש מרצונו 'הדור קיבלוה בימי אחשוורוש', חז"ל דורשים זאת מהפסוק:

קִיְמוּ וְקַבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זָרְעָם וְעַל כָּל הַנְּלוּיִם עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבֹר לִהְיוֹת עֲשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה בְּכַתְּבָם וּבְזִמְנָם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה".

יש לשאול הרי לא כתוב כאן – שקיבלו את התורה, אלא שקיבלו עליהם את ימי הפורים, אך על פי מה שהסברנו, צריך להסביר, מה החלק של הרצון? – התורה מצווה מצוות עשה ולא תעשה, והחלק של הרצון הוא להבין את כוונת וכיוון התורה ולהמשיך את הכוונה הזאת ברצון עצמי, בנדבת הלב. עם ישראל הבינו באופן עמוק את כוונת התורה, שנראה את יד ה' במציאות, שנשמח שהשגחת ה' על ישראל, שנבין את החשיבות של כל יהודי ויהודי, את חשיבות האחדות ועוד ערכי יסוד שמתגלים בפורים, ומרצונם ומנדבת ליבם קיבלו על עצמם לחגוג את ימי הפורים. באמת מי שילך רק על פי הדין ורק על פי החיוב, עבודת ה' שלו תהיה מאד מצומקת ומצומצמת, ועיקר החיות בעבודת ה', היא לקיחת החיוב וההוספה עליו. וזה דברי עם ישראל בשירת הים: 'זה אלי ואנוהו' – התנאה לפניו במצוות, הקב"ה ציווה, אך הציווי כלשון בעלי המוסר הוא רק רביעית דם, שזוהי כמות הדם המינמלית שעל פי חז"ל אדם צריך כדי לחיות, אך מי שיש לו רביעית דם, הוא אדם ששוכב ללא תזוזה, וחי בקושי רב, והעיקר הוא לקחת את החיוב ושכל אחד יוסיף, על פי שליחותו, בחדסד, בתורה, ביישוב הארץ, בתפילה, במשפחה וכך בכל ערכי התורה. יהי רצון שנזכה ל"הדור קיבלוה", וכל אחד על פי שליחותו, יגדיל תורה ויאדיר!